

Dítě je středem pozornosti až od 20. století

Mezinárodní den dětí se slaví teprve od roku 1949 a veřejný zájem o nejmladší pokolení je jen o něco staršího data. Až s nástupem moderní doby se začalo o dětech psát v tisku, navrhovat pro ně oblečení nebo nábytek.

Dívky v baletní škole v roce 1933
FOTO: archiv autorky

Dnes 10:10

S příchodem 20. století nastala radikální změna v přístupu k dětem. Začali se jimi více zabývat teoretici ve svých člancích a příručkách, i praktici, kteří na ně zaměřili výrobky.

Děti se staly součástí reklamních kampaní, motiv dítěte či spokojené rodiny se objevil na předmětech denní potřeby a užitého umění – porcelánu, skle, grafice nebo pohlednicích. Začaly se pro ně masově vyrábět hygienické potřeby, hračky a hry, oblečení i nábytek.

Porody doma a v sanatoriu

Až do druhé světové války se mnoho dětí rodilo doma za přispění porodních asistentek. Lékař býval k porodu volán jen při komplikacích, často bohužel pozdě. Tzv. porodní báby se těšily velké důvěře a úctě, ačkoli většinou neměly žádnou odbornou kvalifikaci.

Ve velkých městech se už za první republiky rychle rozmohla praxe porodů v nemocnicích. V Praze bylo jedním z nejvyhledávanějších Porodní sanatorium dr. Josefa Záhorského a Jana Jerie v Londýnské ulici (porodnice tu existovala ještě i za socialismu).

Rodičky dostávaly na památku deníček Mému dítěti s podpisy ošetřujících lékařů a sestřiček a byly v něm rubriky, které mohly postupně vyplňovat.

Zajímavé čtení a mnoho dobových fotografií přináší publikace Děti v Brně, kterou vydalo v loňském roce nakladatelství Doplněk. Děti v Brně hrají kuličky, rok 1957

FOTO: repro z knihy Děti v Brně

Od údajů o narození dítěte a jeho váze až po první zoubek, krok či slůvko, ale i nemoci apod. Tisk deníčku zaplatila inzerce výrobců prádla, kočárků, postýlek, zásypů, reklamu tu mělo mýdlo Hellada, Odkolkovy piškoty, zubní pasta Thymolin, hračkářství Fischl i pojišťovna Kotva.

Věhlasný pediatr

Kojení bylo odedávna jediným přirozeným způsobem, jak živit narozené dítě. Pokud neměla matka dost mléka, najímaly se kojné.

Náš věhlasný pediatr profesor Josef Švejcar (1897–1997) se zasloužil svým výzkumem o to, že se začala vyrábět umělá kojenecká výživa ze sušeného kravského mléka.

Spolupracoval tehdy s firmou Nestlé, která původně produkovala jenom dětskou moučku, a přiměl ji k produkci mléčných přípravků. V padesátých letech, kdy byla navíc jen velmi krátká mateřská dovolená, a matky musely kojence dávat do jeslí, se dokonce začala umělá výživa upřednostňovat před kojením.

Sám profesor Švejcár se ho později opět zastal. Říkal: „Jen hlupák se nevyvíjí a nemusí nikdy měnit názor.“

Slavný pediatr profesor Josef Švejcár

FOTO: archiv autorky

Jeho soukromou ordinací, kterou udržel jako jeden z posledních až do úplného znárodnění, prošly stovky dětí a o jeho péči se dodnes vykládají legendy.

„Kromě lékařských schopností měl i určité vlohy léčitele,“ vzpomíná Švejcárova přítelkyně Giovanna Roklová. „Sám se mi přiznal, že když vešla maminka s dítětem do ordinace, věděl, co mu je. Ale takový postup si zakazoval. Někdy si pro sebe zapsal diagnózu do šuplíku, a když dítě vyšetřil a dostal výsledky z laboratoře, porovnal je teprve se svým záznamem. Většinou se to shodovalo. Říkal, že ani vědci nevědí, co se děje mezi nebem a zemí.“

Matka, nebo vychovatelka?

Pokud dnes někteří odborníci kritizují matky pro nedostatek času, který svým potomkům věnují, stojí za to podívat se do minulosti. Herečka Eva Gerová, která se narodila v roce 1920 do rodiny ředitele pražské konzervatoře a učitelky zpěvu, o svém dětství říkala:

„Maminka na nás, mě a sestru, neměla čas, a tak nám na výchovu najala německou chůvu, slečnu Karlu. Když od nás v mých jedenácti letech odcházela, moc jsem pro ni plakala. Měla jsem také soukromou učitelku a teprve od páté třídy jsem nastoupila mezi děti do anglického gymnázia. Na vaření jsme měli kuchařku a na ostatní práci hospodyně

paní Rézi. Vždycky ráno seděla s mou matkou, účtovaly a domlouvaly se, co se bude ten den vařit. Rézi jsem měla moc ráda a tajně, když to šlo, jsem u ní sedávala v kuchyni. Zajímalo mě totiž, o čem si povídá s kuchařkou. Matka si s námi nikdy nepovídala, pro ni byly nejdůležitější její žáčky a společenské povinnosti.“

FOTO: archiv autorky

Samozřejmě jiná situace byla v prostších rodinách, kde naopak děti musely pomáhat zatápet nebo mýt nádobí, případně se starat o mladší sourozence. Na venkově často pracovaly i na poli. Matky těchto dětí také nemohly věnovat čas jen jim, spíš naopak.

Nezapomeňme, že jen běžné činnosti v domácnosti, jako bylo třeba praní na valše, jim trvaly podstatně déle než dnes.

Pravidelný režim? Ani náhodou!

Ačkoli se říká, že malé dítě potřebuje pravidelný režim, a mnozí rodiče se ho snaží dodržovat, podle vzpomínek pamětníků první republiky tomu tehdy zdaleka tak nebylo.

„Děti chodily spát pozdě, až s dospělými. Na noc se nepřevlékaly, jen svlékly svrchní součást oděvu. Bylo zcela běžné, že spaly s matkou nebo s jinými dospělými či sourozenci. Spávaly ve špatně vytopených místnostech, po dvou nebo více v jedné posteli, v provizorních lůžkách na zemi, na slamníku, na židlích, ve vysouvacím šupletu, ti menší i v nohách rodičovské postele,“ uvádí Alexandra Navrátilová v knize Děti v Brně.

FOTO: archiv autorky

Sokolské žačky v září 1938 na obálce Pestrého týdne

FOTO: archiv autorky

Co se týče jídelníčku, základem byly brambory a zelí, chleba se pekl jednou v týdnu, zamykal se, rohlík byl vzácností. Ráno děti pily kávu z cikorky a umletého žita. K obědu byly luštěninové nebo bramborové polévky a bramborové placky, šklubanky, noky nebo brambory s omáčkou. Masa se jedlo poměrně málo.

Eva Gerová také vzpomínala, že maso matka dětem nedoporučovala, a tak dostávaly hlavně zeleninu a sladká jídla.

„Tatínek, který měl rád francouzskou kuchyni, ovšem maso vyžadoval, obzvlášť zvěřinu. Když mu matka vnucovala rýži, opáčil: ‚Rejži nechci, ta je jen pro slony!‘“

Letní byty a ozdravovny

Dlouho převládal v rodinách stereotyp milující matky a váženého otce, který byl vyloučen z péče o dítě na veřejnosti. Ještě v padesátých letech bylo zcela výjimečné spatřit muže, který před sebou tlačí kočárek nebo přebaluje kojence. Tátové také nechodili do školy na třídní schůzky.

Čas, který děti trávily s rodiči, se v týdnu omezoval na setkání u večere a krátký rozhovor před spaním. Více možností bylo jedině o prázdninách.

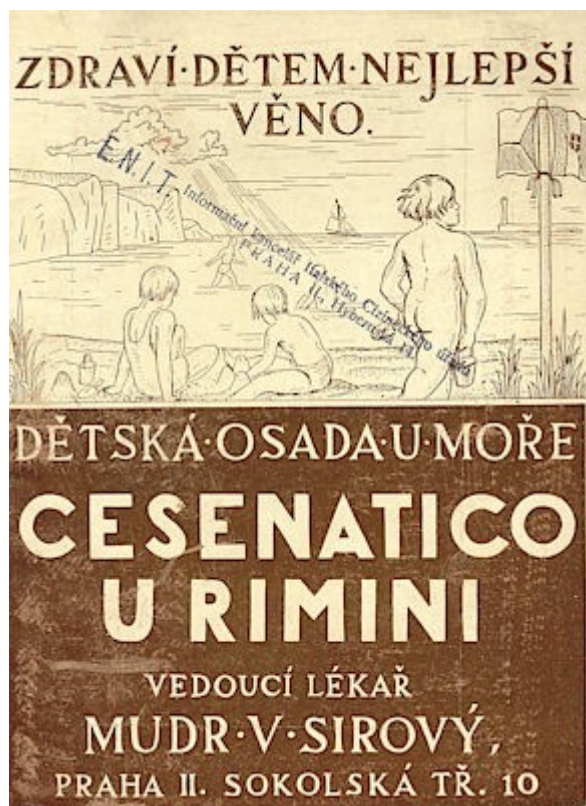

FOTO: archiv autorky

Za první republiky rodiny odjížděly na letní byty. Pronajímaly si pokoje či chalupy na venkově a zde kolikrát strávily i dva měsíce v kuse. Pokud prarodiče žili na venkově, jezdilo se k nim.

Pobyty u moře nebyly zdaleka tak běžné jako dnes. Podle dobové příručky pražského lékaře V. Sirového z roku 1926, která propagovala italské lázeňské městečko Cesenatico u Rimini, už ale existovala možnost dětských ozdravných pobytů u moře. Jezdilo se rychlíkem – cesta trvala 31 hodin a během ní dostávaly děti teplé jídlo předem objednané ve stanicích.

Pobyt trval čtyři týdny a dětská ozdravovna se nacházela v objektu blízko pláže, který měl i svůj divadelní sál s jevištěm. To vše pod heslem „Zdraví – dětem nejlepší věno“.

Blanka Kovaříková, Právo

cit. 7.7.2016

<https://www.novinky.cz/zena/styl/406636-dite-je-stredem-pozornosti-az-od-20-stoleti.html>